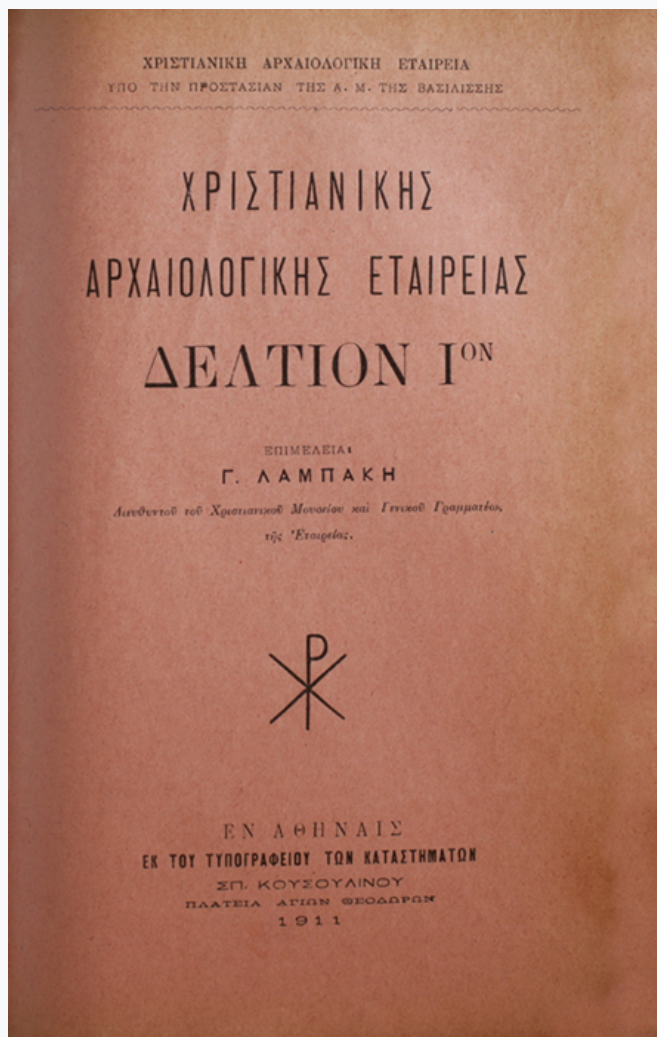

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 10 (1911)

Δελτίον ΧΑΕ 10 (1911), Περίοδος Α'

Ο εξ Αλαγονίας Προκόπιος, Οικουμενικός Πατριάρχης

Δημήτριος Χ. ΔΟΥΚΑΚΗΣ

doi: [10.12681/dchae.1663](https://doi.org/10.12681/dchae.1663)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΔΟΥΚΑΚΗΣ Δ. Χ. (2013). Ο εξ Αλαγονίας Προκόπιος, Οικουμενικός Πατριάρχης. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 10, 72–74. <https://doi.org/10.12681/dchae.1663>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ο εξ Αλαγονίας Προκόπιος, Οικουμενικός
Πατριάρχης

Δημήτριος ΔΟΥΚΑΚΗΣ

Δελτίον ΧΑΕ 10 (1911), Περίοδος Α' • Σελ. 72-74

ΑΘΗΝΑ 1911

Ο ΕΞ ΑΛΑΓΟΝΙΑΣ ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Ὁ Προκόπιος ἐγεννήθη ἐν Σιτσόβη τοῦ δήμου Ἀλαγονίας τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν τῷ 1730 ἐκ τῆς οἰκογενείας Πελεκάνων ἔλκει τὸ γένος, καὶ καθὼς ὁ ἴδιος ἀναφέρει⁽¹⁾ «δωδεκαετῆς ὄν ἀφικόμην παρὰ τῷ ἐπιδήμῳ ἀνταδελφῷ μου κυρίῳ Νεοφύτῳ, τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν διδαχθεὶς ἀρχιερατεύοντι ἐν τῇ κατὰ τὴν Θράκην ἐπαρχίᾳ Γανὸ χώρας⁽²⁾.»

Ἀνδρωθεὶς ἐκάρη μοναχός, καὶ ἐπὶ τῆς Πατριαρχίας Σεραφεῖμ ἐκλογῇ καὶ ψήφῳ κανονικῇ ἐχειροτονήθη Ἀρχιερεὺς Γάνου καὶ χώρας διαδεξάμενος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Νεόφυτον ἀποθανόντα 1749.

Ἐχειροτονήθη δὲ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ὑπεραγίας τοῦ Μωχλίου κατὰ τὸ αὐτῷ Ὀκτωβρίου δ' ὑπὸ τοῦ πανιερωτάτου Μητροπολίτου Λαρίσσης κύρ Μελετίου ἔχοντος συλλειτουργοὺς τοὺς ἀρχιερεῖς Προηλάβου καὶ Βονίτζης.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτῇ ἀρχιεράτευσεν ἐπὶ δεκαετίαν καὶ τέσσαρας μῆνας, εἶτα ἀποδημήσας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἕνεκα ὑποθέσεων τῆς ἐπαρχίας του· κατὰ δ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν οἱ χριστιανοὶ τῆς Σμύρνης εἶχον διενέξεις μετὰ τοῦ Μητροπολίτου των κύρ Καλλινίκου, καὶ διὰ κοινῶν ἀναφορῶν δημογερόντων ἐζήτησαν ὡς μητροπολίτην των τὸν Προκόπιον ἕνεκα τοῦ πρώτου χαρακτῆρος του καὶ τῆς εὐρείας πνευμαθείας του. «Ἀλλὰ τοῦ πάντα καλῶς οἰκονομοῦντος καὶ μετατρέποντος Ἁγίου Θεοῦ, οὕτως εὐδοκήσαντος, ἵνα ἡσυχάσωσιν ἅπαντες, οἷς οἶδε κρίμασιν τὸν μὲν κύρ Καλλίνικον διὰ ψήφῳ κανονικῶν μετατίθενται εἰς τὴν ἐπαρχίαν Τυρνάβου, ἐμὲ δὲ μετὰ δακρύων καὶ ἄκοντα εἰς τὴν τῆς Σμύρνης κατὰ τὸ ἔτος αὐτοῦ τὸ σωτήριον Ἰανουαρίου κδ' ἐπὶ τῆς πατριαρχείας κύρ Θεοδοσίου. Διατρίψας ἐκεῖσε ἐπὶ διορθώσει τῶν χρῶν αὐτῆς δεκαμηναῖον καιρὸν ἦλθον εἰς Σμύρνην δ' τοῦ Δεκεμβρίου ἀπολαύσας ὑγιαίνοντα, εἰ καὶ στασιάζοντα τοὺς εὐλογημένους

(1) Κώδιξ Μητροπόλ. Σμύρνης Α. σελ. 632.

(2) Πόλις εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης ταῦν Γανόχωρα (Ἑλλ. Ξεροφ. Βιβλ. Ε').

μας χριστιανούς, οἵτινες ὑπεδέξαντό με φιλοφρόνως καὶ γηθοσόπως εἶσαν δὲ εὐλογημένοι ἅπαντες παρὰ Θεοῦ κυρίου Παντοκράτορος».

Διετέλεσε δὲ εἰς Σμύρνην ποιμαίνων ἐπαξίως καὶ θεαρέστως τὸ ποιμνίον του μέχρι τοῦ ἔτους 1785. Κατὰ δὲ τὸν μῆνα Ἰούνιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξ-ελέγη παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἕνεκα τῆς μεγίστης πολυμαθείας καὶ τῆς σεμνότητός του Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὁ Προκόπιος διαδεξάμενος τὸν θανόντα Γαβριήλ⁽¹⁾ καὶ διώκησε τὰς ἐκκλησίας μέχρι τῆς 30ῆς Ἀπριλίου τοῦ 1789, ὁπότε ὁμως ἕνεκα τῆς ραδιουργίας τῶν μοναχῶν καὶ συνοδικῶν τινῶν διεβλήθη παρὰ τῆ Πύλῃ καὶ πανθὲς ἐξωρίσθη εἰς τὴν ἐν ἀγίῳ ὄρει μονὴν τῆς Λάρας, ὅτε καὶ πάλιν μετακλήθεις παρέμεινεν ἐπὶ τετραετίαν ὡς Πατριάρχης. Ὁ Ὑψηλάντης λέγει τὰ ἑξῆς.

«Ὁ ἀπολίτετος τρόπος του ἐπροξένησε τὴν ἐπιζήμιον πτώσιν τοῦ ἀνδρός, ἄλλως ἐλλογίμου εἰδήμονος τῆ γραφῆ καὶ παιδείᾳ καὶ μαθήσει κεκοσμημένον καὶ φιλακολουθία σεμννομένον. Ἀμέριμνον οὖν ὄντα τὸν Πατριάρχην καὶ μηδὲως πτώσιν ὑποπιεζόμενον ἐλθὼν τσαούσης εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆ λ' Ἀπριλίου 1789 ἐπὶ Σουλτάνου Σελίμ Γ' μὲ φριμάνι ἐξορίας εἰς τὴν Μιτυλήνην τὸν ἐπῆγεν εἰς τὸ Γιουμουκι κατὰ τὴν συνήθειαν. (Ἀθ. Ὑψ. Τὰ μετὰ τὴν ἄλ. σελ. 713»).

Ὁ Προκόπιος ἦτο λίαν φιλακόλουθος, ἀναγιώσκων πάντοτε μόνος ἐπ' ἐκκλησίαις ὄλας τὰς προφητείας μὲ εὐχαρίστησιν τῶν παρόντων καὶ ἐκκλησιαζομένων χριστιανῶν, συνεχῶς δὲ ἐξεφώνει λόγους ἐπ' ἐκκλησίαις μετ' εὐφραδείας καὶ ῥητορικῆς δεινότητος καὶ ἵνα καθ' Ὅμηρον εἶπω, «τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκεῖαν ρέεν ἀδὴν⁽²⁾ καὶ ἔπειθε τὸ ποιμνίον του εἰς τὸ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὰς βασιλικὰς προσταγὰς ἀπαρασαλεύτως. Ἐνεκα δὲ τοῦ ἐλεγκτικοῦ καὶ ὀργίλου χαρακτῆρος του δὲν ἦτο ἀρεστὸς εἰς τοὺς μοναχοὺς καὶ εἰς τοὺς λίαν τετυφωμένους συναδέλφους του, τοῦτου ἕνεκα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σελίμ τοῦ Γ' τὸ 1789 ἐξωρίσθη αὐθις εἰς Μιτυλήνην⁽³⁾.

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας του ἐξετέλεσε τὰς ἑξῆς πράξεις.

- 1) Συνεστήθη ἡ ἐν Ὀδησῶν Ὀρθόδοξος Ἑλληνικὴ κοινότης.
- 2) Προσηρτήθη ἡ ἐν Ἀντιγόνη Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Καρίας εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου διὰ Πατριαρχικοῦ σιγγιλίου.
- 3) Συνεστήθη ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Μυρέων κατὰ Μάρτιον τοῦ 1786, καὶ περιελήφθη τὸ Διβύσιον καὶ τὸ Καστελλόριζον εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

(1) Ἀθ. Ὑψηλάντου τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σελ. 641,

(2) Ὅμηρ. Ἰλ. Α. 239.

(3) Ἀθ. Ὑψηλ. τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν σελ. 714.

4) Ἡ ἔνωσις τῆς Ἐπισκοπῆς Ὡλένης (νῦν Καλαβρύτων) (μετὰ τῆς Μητροπόλεως Π. Πατρῶν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1786.

5) Συνηρώθη ἡ ἐν Ἰωαννίνοις σχολὴ τοῦ Γκιούμα μετὰ τῆς Στανροπηγικῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Ζίτωνος (*).

6) Ἡ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος κύρωσις τῶν στανροπηγικῶν δικαίων τῆς ἐν Κύπρῳ «Μονῆς Κύκκων».

Ἀρχιδιάκονος δ' αὐτοῦ ἐγένετο ὁ ἐκ Δημητσάνης Γρηγόριος ὁ Ε' ὁ καὶ ἀπαγοισθεὶς εἰς τὴν Πύλην τῶν Πατριαρχείων κατὰ τὸ 1821.

Γηραιὸς ἤδη ὁ Προκόπιος ἔγνω νὰ παραιτηθῆ, καὶ νὰ κατέλθῃ εἰς τὴν ἑαυτοῦ γεννέτεραν, ἔνθα διῆλθε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του. Ζήσας δὲ ὀλίγα εἰσέτι ἔτη ἠρεμος καὶ γαλήνιος παρέδωκε τὸ πνεῦμα ἐν Σιτσόβῃ τῇ 13 Μαρτίου 1814, ἐν βαθεῖ καὶ καλῶ γήρατι ἐν εἰρήνῃ τελειωθείς.

Τεθλαπται δὲ ἔξωθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Μετὰ δὲ τὴν νενομισμένην διαμονὴν ἐν τῷ τάφῳ τοῦ σκηνώματος αὐτοῦ, γενομένης ἀνακομιδῆς τῶν λειψάνων αὐτοῦ, μετεκομίσθησαν ταῦτα ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Μαρδακίου (**): ἐπὶ τοῦ ἐμπεριέχοντος αὐτὰ κιβωτιδίου γέγραπται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή: «Προκόπιος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐκ Σιτσόβης γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1730 καὶ ἀποθανὼν κατὰ τὸ 1814».

Δημαρχοῦντος κατὰ τὸ ἔτος 1876 τοῦ Ἀναστασίου Θεοφιλοπούλου, προῦτεινον εἰς τὸ Δημοτ. Συμβούλιον τοῦ Δήμου Ἀλαγονίων, ἵνα δαπάναις τοῦ Δήμου ἀνεγερθῆ κοιτάφειον, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οὐδὲν ἐξετελέσθη, πιστεύομεν δὲ νῦν δημαρχοῦντος τοῦ ἐδπαιδευτοῦ ἱατροῦ κ. Γ. Μασουρίδη, ἵνα ἐκτελέσῃ τὸν κοινὸν πόθον τῶν συμπολιτῶν του.

Ὁ χρυσοῦφαντος σάκκος αὐτοῦ εὔρηται νῦν ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καὶ φορεῖται ὑπὸ τῶν νεωστὶ διοριζομένων ἡγουμένων τῆς Μονῆς.

Συγγενεῖς αὐτοῦ σφύζονται εἰσέτι, καὶ φέρουσι τὸ ἐπώνυμον Πατριαρχέας, ὧν μέλη τινὰ εἰσὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

*Ἐγραφον ἐν Ἀθήναις κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1910.

ΔΗΜ. Ψ. ΔΟΥΚΑΚΗΣ
Καθηγητῆς
Καλαματιανός

(*) Τὸ σγγίλιον τοῦτο ἐκυρώθη ἐπὶ τῆς Πατριαρχίας Γρηγορίου τοῦ Ε'. (Παρθασὸς Τομ. 10, σελ. 136.

(**) Μονὴ διατελευμένη κειμένη εἰς τὸ χωρίον Μεγάλῃ Ἀναστάσοβα.